

Олександр Комарницький (м. Кам'янець-Подільський)

доктор історичних наук, професор,
професор кафедри історії України
Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка,
заступник голови Хмельницької обласної організації
Національної спілки краєзнавців України

Відзначення 100-річчя НСКУ та 110-ї річниці від дня народження академіка П. Т. Тронька на Хмельниччині

У 2025 р. уся краєзнавча спільнота та загалом українське громадянство відзначають дві знакові події, безпосередньо пов'язаних з розвитком краєзнавчого руху. Це 100-річчя з часу організаційного оформлення краєзнавчого руху та 110-та річниця від дня народження легенди краєзнавчого руху в Україні академіка П. Т. Тронька. Хмельницька обласна організація НСКУ долучилася до відзначення цих ювілеїв, 7 березня 2025 р. на розширеному засіданні президії, затвердивши план заходів.

На його реалізацію Державним архівом Хмельницької області була організована виставка «Краєзнавчий рух на Хмельниччині у документах ДАХМО», а Хмельницькою обласною універсальною бібліотекою – книжкова виставка «На службі національної культури та історичної пам'яті».

Виставку оглядає міський голова
Хмельницького Олександр Симчишин

До ювілею НСКУ було заплановано і здійснено низку видань, зокрема, біобібліографічний довідник «Почесні краєзнавці Хмельниччини», до якого увійшли 20 нарисів про почесних краєзнавців України та 34 нариси про почесних краєзнавців Хмельниччини, доповнені фотопортретами, бібліографією основних видань кожного та публікацій про нього. Авторами вступної статті та упорядниками виступили В. Р. Адамський та В. С. Прокопчук. Фоліант на майже 27 умовних друківних аркушів є не тільки даниною вдячності подвижникам краєзнавства, а й історією краєзнавчого руху на Хмельниччині в особах, свого роду Книгою пошани та Книгою пам'яті водночас. Видання презентоване на трьох майданчиках і тепло сприйняте краєзнавчою спільнотою області.

Ювілеєм присвячений і черговий 20 випуск науково-краєзнавчого збірника обласної організації «Краєзнавець Хмельниччини», до якого традиційно ввійшло 11 статей з історії краю, інформація про діяльність краєзнавчих осередків Хмельниччини, бібліографічна хроніка про краєзнавчі видання тощо».

Впродовж березня-квітня 2025 р. за участі краєзнавців було проведено низку презентацій нових видань, в яких розкриваються різні аспекти історичного поступу Поділля-Хмельниччини та її непересічних особистостей. 17 березня в Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії членом НСКУ кандидатом історичних наук В. Островим було презентовано науково-документальне видання серії «Політичні репресії на Хмельниччині (1920–1950-ті рр.)». До реалізації цього проекту залучалися студенти, які проаналізували зміст архівно-слідчих справ на репресованих мешканців Поділля та Південно-Східної Волині у 1920–1950-ті рр. з метою надання історико-правової оцінки процесу та наслідкам нелюдської комуно-більшовицької карально-репресивної системи СРСР.

Виступає керівник проекту
і автор видання В. Островий

25 березня 2025 р. відомим краєзнавцем Хмельниччини, кандидатом історичних наук П. Слободянюком в Хмельницькій обласній універсальній науковій бібліотеці була презентована книга «Петро Старцун – національна гордість Поділля». У дистанційному форматі до заходу долучилися здобувачі вищої освіти фа-

культету фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, де тривалий час працював П. Старцун. Під час представлення видання співробітниками бібліотеки була організована виставка «Петро Слободянюк – невтомний дослідник Поділля».

Учасники презентації (сидять: зліва П. Старцун, П. Слободянюк)

28 березня за участі Хмельницьких, Кам'янець-Подільських та Вінницьких краєзнавців у ХОУНБ відбулася презентація чотирьох видань: доктор історичних наук, Почесний краєзнавець України А. Трембіцький представив дві нових книги: «Андрій Димінський (1829–1905): етнограф, фольклорист» та «Україна проти червоних наїзників (20-ті рр. ХХ ст.): у матеріалах періо-

дичних видань»; краєзнавчиня Ю. Лискун ознайомила присутніх з упорядкованим нею виданням «Юзеф Ролле і Кам'янець». В. Черняк з Вінниччини представив унікальне видання «Юзеф Аполінарій Ролле (Dr. Antoni J.): бібліографічний покажчик». Цей захід також відбувався у змішаному форматі. У залі були присутні науковці, краєзнавці, бібліотекарі.

Учасники презентації:

у першому ряду
зліва направо
В. Черняк,
В. Дячок,
Ю. Лискун,
А. Трембіцький,
К. Чабан

Дві презентації в ХОУНБ відбулися 16 квітня 2025 року. Краєзнавчиня Г. Косюк та головний лікар Красилівської багатопрофільної лікарні Д. Дудко представили книгу «Медицина Красилівщини: історія та сучасність», водночас, доктор історичних наук, член НСКУ С. Маркова презентувала ґрунтовне видання: «Погляд з XXI століття: Хмельниччина напередодні та в роки Голодомору-ґеноциду 1932–1933 років».

17 квітня в ХОУНБ кандидат історичних наук, заступник голови Хмельницької міської організації НСКУ С. Єсюнін представив своє нове видання «Хмельниччина: минуле, що дивує», написану на основі архівних джерел. Презентація, на яку були запрошені учні історичного профілю Хмельницького ліцею № 3 імені Артема Мазура, студенти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії та Хмельницького національного університету, стала краєзнавчою прогулянкою історичною та сучасною Хмельниччиною.

Перед учасниками презентації
виступає автор С. Єсюнін

Щорічно до Дня краєзнавства конкурсний комітет, затверджений спільним розпорядженням голови Хмельницької ОДА та Хмельницької обласної ради, визначає лауреатів обласної премії імені Володимира Ґеріновича – видатного українського вченого, педагога, науковця, голови Кам'янець-Подільського окружного та Українського комітету краєзнавства. 9 травня 2025 р. під керівництвом виконуючого обов'язки голови Хмельницької обласної організації НСКУ В. Адамського відбулося засідання комітету з визначення лауреата премії за кращу краєзнавчу роботу. Члени

конкурсного комітету детально проаналізували подані на здобуття премії праці. У 2025 р. на конкурс було подано чотири видання.

Конкурсні роботи

За результатами відкритого голосування лауреаткою премії визнано Катерину Гурську. Її праця була подана на конкурс Летичівською територіальною організацією НСКУ. Диплом лауреата К. Гурська отримала під час урочистого засідання, присвяченого 100-річчю НСКУ.

Тетяна Зеленко та Віктор Адамський
вручають Диплом лауреата премії
імені Володимира Ґеріновича
Катерині Гурській

Важливим складником плану ювілейних заходів була організація та проведення науково-практичних конференцій. 25 квітня 2025 р. на базі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії відбулася II всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція «Поділля і Південно-Східна Волинь: матеріальна та духовна культура краю». Співорганізаторами

наукового форуму виступили кафедра суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, Державний архів Хмельницької області, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Центр дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, Хмельницька обласна організація Національної спілки краєзнавців України.

Учасники конференції

13 травня в Кам'янці-Подільському відбулася V всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Суспільні трансформації на Поділлі наприкінці XVIII – на початку XX ст.». Співорганізаторами виступили Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільська міська рада, Національна академія наук вищої освіти України, Кам'янець-Подільський державний історичний музей-заповідник, Хмельницька обласна організація Національної спілки краєзнавців України, Центр дослідження історії Поділля Інституту історії України НАН України при Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка. Конференцію було проведено у міській Ратуші.

У форумі взяли участь 54 науковці з Німеччини і Республіки Польща, з різних міст України – Києва, Харкова, Львова, Одеси, Вінниці, Полтави, Хмельницького, Черкас, Чернівців, Кам'янець-Подільського, Летичева, Славути, Сторожинця, серед них – 12 докторів наук, професорів.

14 травня 2025 р. у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії відбулася XV всеукраїнська науково-практична конференція «Духовні витоки Поділля: краєзнавці в історії краю», присвячена 100-річчю Національної спілки краєзнавців України. Перед початком засідання на площі перед академією студенти влаштували яскраве дійство: співали веснянки, водили хоро-

Відкриття V всеукраїнської науково-практичної конференції «Суспільні трансформації на Поділлі наприкінці XVIII – на початку XX ст.»

води, притаманні Подільському краю. У роботі конференції взяв участь заступник голови В. Соколюк.

Також на зібранні були присутні виконавач обов'язків голови Хмельницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України В. Адамський, директор Державного архіву Хмельницької області К. Бурдуваліс, представники науковоосвітніх установ та закладів культури України та області, краєзнавці-викладачі та студенти Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

На пленарному засіданні було заслухано 13 доповідей. Зокрема, доктор історичних наук, професор В. Прокопчук виступив з повідомленням «Український комітет краєзнавства і його вплив на краєзнавчий рух другої половини 20-х – початку 30-х років XX століття», доктор історичних наук, професор О. Завальнюк – «Наукові студії доцента Ю. Хоптяра про Ярмолинеччину – вагомий внесок у сучасне історичне краєзнавство Поділля», кандидат історичних наук, доцент Ю. Хоптяр – «Спогади про декана Л. В. Баженова», доктор педагогічних наук А. Гриценко – «Віктор Степанович Прокопчук – краєзнавець та історик», доктор історичних наук М. Олійник – «Становлення краєзнавчого руху на Поділлі», доктор педагогічних наук, професор І. Шоробура – «Краєзнавчий складник в освітньо-науковій діяльності Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії», кандидат історичних наук, В. Адамський – «Хмельницька обласна організація НСКУ у січні-травні 2025 р.» та ін.

30 травня відбулося урочисте засідання Хмельницької обласної організації НСКУ, присвячене 100-річчю Спілки та 110-ій річниці від дня народження патріарха українського краєзнавства академіка Петра Тронька.

Учасники урочистого зібрання

У заході взяли участь представники Хмельницької обласної військової адміністрації, Хмельницької обласної ради, Хмельницької міської ради, краєзнавці, науковці краю, члени Національної спілки краєзнавців України та здобувачі освіти вищих навчальних закладів області.

Зі словами вітання до присутніх звернувся Віктор Адамський, в. о. голови Хмельницької обласної організації НСКУ, подякував кожному за активність, прогресивність, краєзнавчі дослідження, популяризацію історичної і культурної спадщини нашого народу, а також передав вітання від голови НСКУ доктора історичних наук, професора О. Реєнта.

Краєзнавців області привітав Хмельницький міський голова О. Симчишин. Він наголосив, що з наступного навчального року здобувачі освіти

міста – учні 8–9 класів вивчатимуть історію Плоскирова-Проскурова-Хмельницького як окрему навчальну дисципліну за підготовленим підручником «Хмельницькознавство».

Вдячність краєзнавцям за їхню працю висловили заступник керівника виконавчого апарату Хмельницької обласної ради Т. Зеленко та в. о. директора Департаменту інформаційної діяльності, культури, національностей та релігій Хмельницької ОДА Л. Черевченко.

Під час урочистостей міський голова кандидат історичних наук О. Симчишин та голова Хмельницької міської організації НСКУ Ю. Блажевич отримали пам'ятні медалі імені Лева Баженова, директор Державного історико-культурного заповідника «Межибіж» О. Погорілець та краєзнавець з м. Городка Д. Полюхович – дипломи лауреата премії імені Лева Баженова, які вручила доктор історичних наук, професор Стефанія Баженова.

В. о. голови Хмельницької обласної організації НСКУ В. Адамський

Пам'ятну медаль імені професора Лева Баженова отримує Юрій Блажевич

Диплом благодійного фонду імені професора Лева Баженова Стефанія Баженова вручає Олегу Погорільцю

Званням «Почесний краєзнавець України» удостоєно кандидата історичних наук, доцента, голову Кам'янець-Подільської міської організації НСКУ Ю. Хоптяра. Дипломи «Почесний краєзнавець Хмельниччини» вручено директору Хмельницької ОУНБ К. Чабан, кандидату історичних наук, доценту А. Задорожнюку, кандидату філологічних наук, доценту С. Маховській, завідувачці бібліотеки комунального закладу загальної середньої освіти «Гімназія № 29» Хмельницької міської ради Л. Дитинник. Грамоти Хмельницької обласної військової адміністрації, Хмельницької обласної ради, Хмельницької міської ради, Національної спілки краєзнавців України, Хмельницької обласної організації НСКУ отримали провідні краєзнавці області з міських та територіальних організацій.

Присутні заслухали доповіді докторів історичних наук, професорів В. Прокопчука «Краєзнавчий рух в Україні у 100-річній тягlostі» та О. Завальнюка «Легенда краєзнавчого руху академік П. Т. Тронько».

Професор Віктор Прокопчук

Професор Олександр Завальнюк

Кандидат історичних наук С. Єсюнін презентував 47 випуск «Хмельницьких краєзнавчих студій», В.Адамський представив науково-краєзнавче видання «Почесні краєзнавці Хмельниччини».

Кандидат історичних наук Сергій Єсюнін презентує 47 випуск «Хмельницьких краєзнавчих студій»

У ході урочистого засідання музичний супровід здійснювали здобувачі освіти Хмельницького музичного коледжу імені В.І. Заремби.

На засіданні було прийнято Вітання, адресоване президії НСКУ та голові О. Реєнту. У ньому йдеться: «Хмельничани – учасники урочистих зборів, присвячених 100-річчю Національної спілки краєзнавців України і 110-й

річниці від дня народження патріарха українського краєзнавства академіка НАН України Героя України Петра Тимофійовича Тронька, щиро вітають керівництво Спілки – передовсім голову правління доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента НАН України, Заслуженого діяча науки і техніки Олександра Петровича Ресента, директора Інституту історії України академіка Валерія Андрійовича Смоля, який постійно підтримує краєзнавчий рух, заступників голови професорів Руслану Вікторівну Маньковську, Віктора Петровича Коцура, Олександра Андрійовича Удода, відповідального секретаря Світлану Іванівну Архипову, заступника головного редактора журналу «Краєзнавство» Олега Григоровича Бажана із золотим ювілеєм НСКУ!

Високо цінуємо ваш внесок в координацію науково-дослідницьких зусиль краєзнавчої спільноти України, підтримку, яку надаєте подоянам, зокрема і нам – хмельничанам. Горді, що в складі президії НСКУ працює професор О. М. Завальнюк, донедавна і професор Ю. В. Телячий. Нас надихає, Олександр Петровичу, Ваш приклад креативного підходу до пошуку форм і методів краєзнавчої діяльності. Саме за Вашої управлінської каденції запроваджено відзначення Дня краєзнавства, незважаючи на екстремальні умови, спричинені війною росії проти України, відбуваються всеукраїнські науково-краєзнавчі конференції, краєзнавчі експедиції, регулярно виходять журнал «Краєзнавство», навчально-методичні посібники, відбувається відзначення краєзнавців-авангардистів преміями НСКУ тощо.

Ваш приклад активної діяльності надихає і нас. І хоч Хмельницька обласна організація за останній час втратила двох очільників професорів Лева Баженова і Юрія Телячого, темпи краєзнавчого руху в області намагаємось не знизити: регулярності набули науково-практичні конференції «Хмельниччина в умовах війни росії проти України», «Історія міст і сіл Хмельниччини»; 14 травня на базі Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії відбулася знакова п'ятнадцята науково-практична конференція «Духовні витоки Поділля: краєзнавці в історії краю», присвячена 100-річчю НСКУ; за Вашого, Олександр Петровичу, наукового редагування саме на Хмельниччині здійснено друге перероблене і доповнене видання монографії «Під егідою Українського комітету краєзнавства», присвяче-

ної 100-річчю Спілки і 110-ї річниці від дня народження академіка Петра Тронька; майданчиком для публікації краєзнавчих досліджень є три науково-краєзнавчих збірники («Краєзнавець Хмельниччини», «Хмельницькі краєзнавчі студії», «Праці Хмельницького церковно-історичного товариства»); наші ряди поповнює молодше покоління, що засвідчує важливість масового краєзнавчого руху.

Прийміть вітання і вдячність за співпрацю і координацію краєзнавчого руху, який є важливим засобом підтримки патріотичного духу краян у цих складних до критичності випробуваннях.

Слава Україні!

Слава нашим Збройним Силам!

30 травня 2025 р.».

27 червня у селищі Ярмолинці Хмельницького району відбулася II всеукраїнська науково-практична конференція «Історія міст і сіл Хмельниччини», присвячена 110-ї річниці від дня народження академіка П. Тронька та 625-річчю з часу заснування селища Ярмолинці. З вітальним словом до присутніх звернувся В. Адамський, який висловив вдячність Ярмолинському селищному голові А. Шутяку за підтримку в проведенні конференції і допомогу у виданні збірника її матеріалів. У свою чергу селищний голова подякував краєзнавцям області за ініціативу у висвітленні історичного минулого Ярмолинеччини та проведення науково-практичної конференції саме в селищі Ярмолинці, де «шляхів перехрестя сплелось».

Під час пленарного засідання виступили: Світлана Коржик, голова Летичівської територіальної організації НСКУ – з доповіддю «Кудинка: 515 років історії Подільського села та роду Велічків»; професор Олександр Завальнюк – з доповіддю «Містечко Ярмолинці в контексті збройної боротьби за Українську державність на Поділлі у 1919–1920 рр.»; професор Віктор Прокопчук – з доповіддю «Микола Михайлович Любинський з Ярмолинеччини – міністр УНР»; Микола Олійник, доктор історичних наук, доцент – з доповіддю «Антибільшовицький рух опору на Хмельниччині в 1920-х роках»; доцент Юрій Хоптяр – з доповіддю «Боротьба ОУН-УПА на Поділлі 1941–1944 років (на матеріалах Ярмолинського району)»; професор Олександр Григоренко – з доповіддю «Життя в ім'я національної освіти і науки – Анатолій Сергійович Хоптяр»; Анатолій Філінюк, доктор історичних

наук, професор – з доповіддю «Династія Гжегожевських-Степанишених у розвитку освіти та культури Ярмолинеччини в ХХ – на початку ХХІ століть».

Під час конференції діяла виставка «Хмельниччина – наш рідний край» з фондів Хмельницької ОУНБ та виставка краєзнавчих досліджень про населені пункти Ярмолинецької селищної ради з фондів Ярмолинецької центральної бібліотеки.

Робота з реалізації намічених заходів триває. У недалекій часовій перспективі на приміщенні Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту буде відкрита меморіальна дошка, присвячена пам'яті голови Хмельницької обласної організації НСКУ, президента інституту Ю. В. Телячого. А в Старокостянтинівській громаді планується провести ІІІ всеукраїнську науково-практичну конференцію «Історія міст і сіл Хмельниччини».